

POVODNĚ – JAK ZMÍRNIT NÁSLEDKY ...

Foto © Lubor Frádrich

Rozhovor s Jiřím Löwem

S členem naší redakční rady, zastupitelem Jihomoravského kraje a dosavadním radním města Brna Jiřím Löwem jsme naposledy zveřejnili interview v čísle 3 minulého ročníku časopisu. Tehdy jsme se zaměřili především na urbanistické problémy Brna. Tentokrát éjde především o otázky, spojené se stavem po již druhých katastrofálních povodních, jež postihly území našeho státu, a s možnostmi poučení a případné budoucí nápravy mnohdy žalostné situace, způsobené vlivem člověka na přírodu. Jiří Löw je i v této oblasti respektovaným expertem, takže předpokládáme, že jeho názory budou zajímat i odbornou územně plánovací a urbanistickou veřejnost.

Lze podle tvého názoru srovnat moravské povodně z roku 1997 s těmi letošními?

V něčem ano, v něčem ne. Některé jevy se shodovaly, některé proběhly úplně jinak. Letošní povodně zasáhly celý tok Vltavy a dolní tok Labe, takže bylo možno sledovat všechny jejich „typy“ od přívalových dešťů na horních tocích Vltavy a Berounky až po rozsáhlé záplavy ve středních a severních Čechách, o nichž lze říci, že se nejvíce podobaly záplavám „moravským“. Především zde šlo o to, že řeky se rozlily do širokých niv a způsobily rozsáhlé plošné zátopy. Zcela jiná situace letos vznikla například v Hřensku, kde řeka je hluboce zaříznuta do údolí.

Dá se tedy říci, že existuje nějaké univerzální poučení z povodní, na základě kterého je možno stanovit všeobecnou metodiku obnovy?

Sledoval jsem celou řadu zatopených obcí a došel jsem k závěru, že u zástavby, vzniklé zhruba před rokem 1850 (kromě mlýnů a měst „na vodě“, jako je Český Krumlov) prakticky nedocházelo k vážnějšímu poškození. Problémy s povodněmi tedy prakticky začaly až po první průmyslové revoluci.

Bylo to proto, že průmysl byl z praktických důvodů umísťován podél toků řek, a že na tento průmysl nezbytně avazovaly nové obytné čtvrti?

Nejen proto – podle mého názoru to byla také železnice, která si vyhledávala výhodné trasy bez převýšení, čemuž vyhovovala právě říční údolí.

Jedním z důvodů situování sídel také mohla být levnější půda v údolních nivách ...

Ano – tak bychom mohli charakterizovat například pražské čtvrti Karlín, Libeň a Holešovice, postavené na základě

pozemkových spekulací právě v devatenáctém století.

To lze doložit také americkým příkladem: V publikaci Americké plánovací asociace (APA) je konstatováno, že údolní nivy byly developery preferovány a zcela nezodpovědně zde probíhala spekulativní pozemková politika a následná výstavba.

Něco podobného probíhalo také u nás v devatenáctém a dvacátém století. Podle mého názoru to bylo způsobeno také určitým nadšením pro technická řešení, jakými jsou výstavba hrází a přehrad. Vědělo se sice, že existuje dvacetiletá, padesátiletá a stoletá voda, ale investiční optimismus to bral na lehkou váhu. U nás tedy existuje velké množství regulovaných, ohrázených toků, které ale ve veřejnosti vzbuzovaly falešné vědomí, že jsme dobře chráněni. Neřekl bych, že za socialismem byly zákony co do ochrany před povodněmi benevolentní. Spíše existovala, a do povodní mezi obyvatelstvem přetrvávala, lehkomyšlnost. Mohu uvést příklady: V Olomouci byla Morava ohrázena, což stačilo k tomu, aby v rizikových územích byla postavena celá sídliště. Stejně tak Tomáš Baťa v podstatě nezodpovědně zastavěl celou údolní nivu v Otrokovicích. Z hlediska urbanistického, dopravního a výrobně organizačního sice šlo o geniální řešení, nicméně nebezpečí povodní bylo podceněno. Nutno ale upozornit, že „baťovské“ domky byly navrženy jako dočasné stavby, čemuž byla uzpůsobena jejich konstrukce. Potom přišel socialismus a domky, už paradoxně památkově chráněné, tam stojí dodnes. Problémem měst zůstává fakt, že přesun stávající zástavby na jiné místo je nesmírně nákladnou záležitostí. Přesto ale existují města, zejména ta, která nemohou z geomorfologických důvodů změnit trasu řek jimi protékajících, u kterých by se tento přesun zástavby vyplatil. Jde zejmé-

na o uvolnění záplavového území, do kterého by se řeka mohla bez velkých následných škod rozlít. Jiná situace je ve městech, která jsou postavena v říčních kaňonech, a kde nelze zástavbu přesunout. Je to například Hřensko, které je svým způsobem turistickou kuriozitou. Takových obcí ale může být více, například pod přehradními nádržemi.

Následky povodní v Čechách jsou příliš aktuální záležitostí, vzbuzující dodnes mnohé emocionální ohlasy. Po vystrážlivění musí následovat plánovitá obnova. Jak v této souvislosti zpětně hodnotíš situaci na Moravě po roce 1997? Poučily se obce, byla realizována všechna nezbytná opatření, zabraňující vzniku podobné katastrofy?

Mám pocit, že lidé velmi rychle zapoměli. Že zapomínají lidé, to je ale logické. Horší je, že zapomíná stát. Udivuje mě, že pět let po stoleté vodě jsme opět zaskočeni. Záchranný systém funguje sice daleko lépe, územně plánovací a stavební opatření, jež by vycházela z negativních zkušeností, ale nebyla vždy realizována. Kromě vymezení zátopových (podle nového zákona záplavových, pozn. red.) území jsem neviděl nějaké zásadní změny v charakteru zástavby po povodních.

Představ si ale přímo zoufalou situaci vyplavených lidí těsně po povodni. Nemají kde bydlet, není jisté, zda jejich dům vydrží, mnohdy přišli o celoživotní úspory, nevědí, jak přečkají zimu, a to pomůžeme stresující psychické stavy, nutně tuto situaci provázající. V takovém momentě všechny výzvy k uvážlivému, a tedy pomalejšímu postupu musejí nutně narážet na podrážděné až negativní reakce.

To právě považuji za nešťastné. Domnívám se ale, že situace se mění od místa k místu. Extrémním příkladem je, jestliže je nutno postavit vše na původním místě.

Zde je zapotřebí realizovat taková technická opatření, která by novou výstavbu ochránila. Ta musí být samozřejmě konstruována tak, aby možné příští povodni odolala. Ve většině obcí ale nenastala situace, vyžadující takové řešení. Zpravidla byla zničena „pouze“ část obce, a v tomto případě je nezbytné zodpovědně uvážit, zda by vhodnější náhradou za zničené domy nebyla výstavba na jiném místě. V každé obci bude obtížné rozhodování, jak nejlépe zajistit obnovu, která bude kombinací rekonstrukce narušených objektů, demolice staticky neudržitelných objektů a rozhodnutí nestavět na jejich místě. Vyžaduje to rychlé přepracování územního plánu, vyhledání náhradních pozemků a pomoc občanům při výstavbě objektů nových. Je velmi rozumné občanům říci: „Proboha, nestavějte na stejném místě, stavějte jinde!“ V tomto případě by měla obec nabídnout obecní pozemky k výstavbě. Jestliže je nemá, měl by stát pomoci při jejich vyhledávání. Zde je nezbytná i součinnost Státního pozemkového fondu. Podle mého názoru je rozumnější státní finanční prostředky soustředit spíše na výkup pozemků než na nákladnou obnovu stávající infrastruktury v rizikových územích. V první etapě nemusejí být pozemky zainvestovány – to lze zabezpečit později.

Jiným extrémním případem je, jestliže byla zatopena celá vesnice a jestliže je do budoucnosti možno předpokládat, že se taková situace bude opakovat. Zde je z ekonomického hlediska zcela namístě rozvážit, zda se má taková vesnice obnovovat. Platí to i pro některé části měst. Tak například v Olomouci jsou kvůli dvěma obytným blokům prováděna velice nákladná protipovodňová opatření, zahrnující mimo jiné zvedání úrovně mostů a hrází. Domnívám se, že v tomto případě by bylo vhodné zpracovat ekonomickou studii, která by srovnala náklady na demolici a novou výstavbu s náklady na protipovodňová opatření.

Existují ale památkově chráněné objekty a soubory, neřku-li městské památkové rezervace a zóny. V těchto případech demolovat nelze.

Ano. Vždy ve městech existovaly rybářské čtvrti, anebo mlýny. Taková Kampa je v podstatě souborem mlýnů. Mlýnář musel v případě povodně počítat s tím, že se mu přizemní část mlýna, což zpravidla bývala mlýnice, zničí. Neumísťoval do ní

samozřejmě cennosti a drahá zařízení, mimo těch nezbytně nutných k výrobě. Mlýn musel být také postaven tak, aby konstrukčně velkou vodu vydržel. To lze zobecnit na veškerou výstavbu u vody. Dnes se do suterénních prostor umísťují elektrické rozvody včetně nákladné elektroniky a další technologicky, a tedy i finančně náročná zařízení, která jednoduše nelze v případě hrozícího živlu „vzít na záda“ a odnést.

Podle tebe tedy jsou v záplavovém území dvě možnosti: buďto nestavět vůbec, nebo stavět tak, aby to objektům vadilo co nejméně. V tomto případě jsou velmi inspiřující názory představitelů projektu River City Prague v Karlíně. Podle nich je možno postavit kancelářské objekty tak, že jim povodeň neuškodí. V této oblasti existují bohaté zkušenosti například v Nizozemí při výstavbě obytných domů v Rotterdamu a dalších přístavních městech. Významní investoři spolu s místními karlínskými firmami vytvářejí konsorcium, které chce s městskou částí a magistrátem úzce spolupracovat.

Máme-li stavět u vody, vždy to musíme odůvodnit a říci, proč nelze stavět na jiném místě. Budovy samozřejmě musejí být konstruovány tak, aby je povodeň nejen nezničila, ale hlavně, aby je poškodila co nejméně co do konstrukcí, ale zejména co do technologického vybavení. Existují u nás přirozeně historické relikt, což mohou být i celá města – například Český Krumlov. Historické stavby většinou vodě odolávají, ale je nesmysl do jejich přízemních a podzemních prostor umísťovat cenné předměty a nákladné technologie. Hodnotné předměty musejí být, jsou-li takto umístěny, jednoduše stěhovatelné. V případě málo hodnotné výstavby bez historické ceny je vždy nutno uvažovat o tom, má-li se obnovovat.

Zde je možno uvést příklad Vídně, která své náplavky a ostrovy uvolnila a věnovala pouze zeleni.

Tento příklad by měla následovat zejména moravská města, která leží v rovině podél řeky Moravy. Nechápu, proč by své území neměla takto řešit například Kroměříž. V Čechách jsou často města v sevřených údolích, a tak se bezprostřední povodni nevyhnou. Zvláštní případ zde přitom představuje Terezín – jde o vodní pevnost, jejíž ochrana by si vyžadovala speciální studii. Rád bych se také vyjádřil k problematice

ochrany historických souborů mobilními zábranami. Podle mého názoru je demagogií vinit památkáře z nedostatečné ochrany Kamy. Jejich povinností jako orgánu památkové péče bylo vyjádřit se ke vzhledu mobilních zábran. Bylo by lepší, kdyby si památkáři sami, ve spolupráci s vodo hospodářskými orgány, navrhli protipovodňová opatření.

Pokud jde o menší města a vesnice, které byly povodni výrazně zasaženy, navrhoval bych, ačkoli vím, že jde o nepopulární krok, postižené obyvatele dočasně ubytovat, a v klidu, bez emocí zvážit, má-li se nevhodná zástavba obnovovat. Tuto politiku by měl také podporovat stát. I když jde o řešení s okamžitými bolestivými účinky, z dlouhodobého hlediska je nečistější a je ohleduplné jak k přírodě, tak k lidským sídlům a jejich obyvatelům. Tato politika po moravských povodních aplikována nebyla a nezdá se, že by měla být šířeji uplatňována po letošním srpnu. Dává-li stát postiženým občanům dotaci, je přece jedno, jde-li na nový pozemek, nebo do rekonstrukce domu.

Při získávání nových pozemků od soukromníků ale může vzniknout „cenová nákaza“ – hrozí nebezpečí, že vypočítavý český člověk bude zneužívat neštěstí druhých.

Nedovedu si představit, jak teď, kdy je situace ještě emotivně vzepjatá, by na běžné české vesnici nasazoval někdo vysoké ceny. Takový problém může nastat u měst, jakými jsou České Budějovice, Praha, nebo Ústí nad Labem.

Nedomníváš se, že by měla existovat nějaká státní regulace ceny půdy, například předkupní právo obci?

Já si myslím, že neregulovaný trh s pozemky je normální, a že jedinou možností, jak cenu nezvyšovat, je mít dostatek stavebních pozemků. Jsem hluboce přesvědčen o tom, že každá obec by měla mít dostatek stavebních pozemků a vhodných rozvojových ploch. Jednoduše řečeno, je-li ten, kdo zajišťuje územní přípravu rozvojové plochy tak hloupý, že nechá klíčový malý pozemek nevykoupěný, ať se potom nediví. Od toho jsou tu obecní a městské samosprávy, aby si uměly zajistit svou pozemkovou politiku. V tomto kontextu osobně důvěřuji ve finanční mechanismy.

Tento přístup se dá aplikovat i na obnovu po povodních. V první řadě by občané měli být pojištěni a pojišťovny velmi

dobře vědí, kterou stavbu v rizikových oblastech mohou pojistit a za jakých podmínek tak učiní. Vymezení záplavových území je samozřejmě potřebné – zahraniční zkušenosti ale potvrzují, že pojišťovny se v těchto věcech chovají velmi racionálně. Například ve Francii si občané na přístup pojištěnec natolik zvykli, že už při výstavbě počítají s mírou rizika, vycházející z pojišťovacího údajů.

To lze také doložit americkým příkladem. V USA existuje federální program pojištění proti povodni, jenž je garantován státem a stanovuje jasné jednotné podmínky, za kterých je toto státní pojištění přidělováno. Pojišťují se celé obce i jednotliví vlastníci nemovitostí.

To Francouzi dělají také. Pojistné je tam i v případě zátop odstupňováno podle rozsahu opatření, která vlastník na ochranu své nemovitosti zajistí. Vychází se přitom ze stejného principu, jaký je například pojištění bytu – levnější pojistku samozřejmě platím například tehdy, že si do vstupní haly pořídím mříž.

U povodní ale existují i širší vztahy. Zaviní-li mi například mé škody vesnice, ležící proti proudu řeky a nedodržující protipovodňová opatření, těžko mohu spoléhat na pojištění.

Pojišťovna by se měla starat o jednotlivé stavby, resp. obecní majetek, ale celkovou protipovodňovou koncepci v širších vztazích musí řešit stát. Za normálních okolností se sice mohou chovat jako soukromoprávní subjekt a žalovat toho, kdo mi škodu zavinil. Ale u tak rozsáhlého jevu, jakým je povodeň, to skutečně nejde. Základní regulativy by měly být jasné a měl by je vymezit a garantovat stát. Územně plánovací dokumentace je přesně tím nástrojem, který je schopen tyto regulativy stanovit a definovat.

Po českých povodních bude nutno mnoho územních plánů aktualizovat, ne-li přímo nově zpracovat. Jako praktik v územním plánování víš, že porřízení změny trvá zhruba jeden rok, porřízení územního plánu až čtyři roky. Jak se lze s touto skutečností vyrovnat?

Od povodní na Moravě uběhlo právě pět let. A jaké poučení se promítlo do územních plánů? Podle mého názoru prakticky žádné. Pouhá povinnost namalovat čáru záplavového, tedy dříve zátopového území, a to je vše.

Otázka směřovala jinam – zodpovědně projednání a schválení změny či vypracování nového územního plánu zákonitě zabere příslušný čas. Je však nutno lidem vysvětlit, že to jinak nejde. Kdo si vezme na starost tuto nepopulární povinnost a jakou formou takové vysvětlení laické veřejnosti podat?

Domnívám se, že jde o povinnost všech orgánů a organizací, spadajících do resortu Ministerstva pro místní rozvoj. Od ústředních orgánů přes orgány krajské, okresní a obecní je nutno zajistit srozumitelné a přesvědčující informace tohoto druhu: „Vážení občané, tito lidé nedbali našich upozornění a rad a podívejte se, jak dopadli.“ Je nezbytné informovat veřejnost o tom, že plánování územního rozvoje je složitou a komplexní záležitostí, které vyžaduje patřičnou odbornost i patřičné lhůty. A to je v kompetenci Ministerstva pro místní rozvoj, tedy nikoliv jiných resortů.

Informace by mohly být velmi jednoduché a v zásadě konstatovat následovně: „Můžete riskovat a postavit si své domy na stejném místě anebo vydržte ještě chvíli, obec v součinnosti s ostatními organizacemi vám zajistí výstavbu na jiném jejím pozemku“.

Souhlasím – informace mohou být velice diverzifikované. Jiným jazykem bude mluvit starosta, jiným okresní a krajské orgány, jinou formu zase budou mít informace přímo od ministerstva. Projednání zásadních koncepcí řešení s projektanty může mít velmi krátké lhůty. Je nutno především stanovit základní směry řešení. Pak zbude čas na detailnější formální projednání.

Nesouhlasíš tedy s úpravou zákona, umožňující vynechání stavebního povolení v mimořádných situacích?

Buď bude celý zákon koncipován tímto způsobem, nebo půjde o velmi nebezpečný přístup, zneužitelný právníky i jednotlivými občany. Domnívám se, že jak stávající stavební zákon, tak navržené principy zákona nového tak špatné nejsou, a že bychom je měli dodržovat. Stát nesmí být z mimořádných situací zaskočený. I když je to nepopulární, stát není schopen zaplatit za všechna pochybení, která mohou nastat coby důsledky celého procesu plánování územního rozvoje. V této souvislosti by mě zajímalo, kolik procent obyvatel postižených oblastí bylo vlastně

pojištěno. Je vůbec zájem o zveřejnění takové informace?

Lze zobecnit ideální postup při obnově typické postižené obce?

To je složité. Je nutno znát polohu obce, důvody povodně, způsob a rozsah postižení a územně technické podmínky pro obnovu. Příčiny povodňového poškození jsou zkrátka velmi rozdílné.

Kdo tedy umí formulovat lokální příčiny povodně?

To musejí umět vodohospodáři. Primární je vědět proč, jak a jakou intenzitou povodeň působila. Takovou věc nemůže říci nikdo jiný než relevantní odborník. Důvody mohou mít rozdílnou povahu – od jednoznačně trestných činů až po náhodu, za kterou nikdo nemůže. Na základě odborného posouzení lze s velkou pravděpodobností konstatovat, zda se povodňové nebezpečí může opakovat. V druhé fázi může vodohospodář posoudit, zda se vyplatí budovat protipovodňová technická opatření anebo zdali není lepší postižené území opustit. Nejhorším případem je poznatek, že celé části zastavěného území obce stojí na špatném místě. Pak musí starosta říci – a v tomto smyslu jsem se už jednou vyjádřil – politicky velmi nepopulární stanovisko: „Vážení spoluobčané, vydržte to přes zimu v provizoriu, zjara začneme stavět někde jinde“. Domnívám se, že lidé, kteří takovou katastrofu zažili, jsou schopni tento přístup akceptovat. Musejí však vědět, že dostanou příslušné náhradní pozemky, které budou v patřičné lhůtě vybaveny technickou infrastrukturou.

Nemáš pocit, že takové nepopulární postoje starostů jsou pro ně před volbami (kdy vedeme tento rozhovor, pozn. red.) riskantní?

Jako městský radní o tomto riziku samozřejmě vím. Nicméně, osvícený a charakterní starosta, kterému jde především o blaho obce, by v této věci jednoznačně ustupovat neměl.

Vraťme se k již citované americké směrnicí o ochraně před povodněmi. V USA existuje federální program pojištění proti povodni. Ten je zajištěn federální vládou a nabízí obcím výhodné pojištění, avšak pouze za předpokladu, že obec zabezpečí opatření proti povodním podle federálních směrnic. Domníváš se, že něco podobného by šlo zavést u nás?

Tento systém se mně zdá výhodný. Soukromé pojišťovny mohou také pojistit pouze za předpokladu předem daných kritérií, ale těžko mohou koordinovat pojištění v rámci rozsáhlejších celků, ohrožených povodní. U nás například existuje program revitalizace říčních toků. Ten byl původně koncipován na koordinovanou revitalizaci v celém povodí dané řeky. V současné době ale poněkud stagnuje a hyne na nejednotnost přístupů. Domnívám se, že u nás se vyskytuje mnoho revitalizačních programů, které ale nejsou dostatečně využívány a vzájemně koordinovány. Je to také samozřejmě záležitost jednotlivých projektantů. Každý zpracovatel územního plánu obce, na jejímž území jsou problémy s vodními toky, by si měl prověřit širší vztahy těchto toků v rámci celého povodí. Žádný zákon tomu nebrání, a pokud se tak neděje, jde o chybu nás, územních plánovačů.

Máš pravdu v tom, že pro určité území lze aplikovat řadu programů, plánů a dalších dokumentů. Jde například o pozemkové úpravy, územně plánovací dokumentace, programy rozvoje obcí, ÚSES, lesní hospodářské plány, program revitalizace říčních toků a mnohé další. Tyto programy jsou vyhlášeny a spravovány různými resorty a jejich vzájemná koordinace je spíše věcí snahy projektantů, nežli jednotným koncepčním přístupem.

Podle mého názoru jde v tomto případě o typický úřednický svět Evropské unie. Základním dokumentem koordinovaného přístupu by měl být územní plán. Jestliže se jednotlivé resorty nedokážou dohod-

nout nad územními plány, pak jde jednoznačně o sektorový byrokratický přístup, který nevede k ničemu.

Byrokracii ale nelze pojímat pouze jako pejorativní slovo. Správně aplikovaná byrokracie je přece prospěšná a pro provoz státu nutná.

Nezpochybnuji funkci byrokracie jako takové. Musí však být přiměřeně velká, pružná a funkční. V mé předešlé odpovědi šlo jednoznačně o špatně aplikovanou byrokracii. Vezměme příklad Německa. Je to stát s příslivečně dokonalým systémem plánování a dobře fungující byrokracií, ale přesto se tam s následky povodní vyrovnávají de facto stejně jako u nás. Přílišné zidealizování funkce plánů a jejich vzájemného provázání může vést k deziluzi. Občan potřebuje jednoduché, srozumitelné, avšak komplexní informace.

Neměl by se změnit vzájemný vztah jednotlivých resortů a neměly by zároveň být zaváděny modernější metody řízení?

Za komunistů například existovala namísto ministerstva Federální komise pro technický a investiční rozvoj. I když se její práce příliš nepovedla, základní myšlenka byla správná. Šlo de iure o nadresortní orgán, který koordinoval více sektorů. Původně bylo zamýšleno, že půjde o svodné místo, na kterém se jednotlivé resorty musejí vzájemně dohodnout. Zde nejde o kompetenční souboje, ale o vzájemně koordinovaný přístup.

Není ale žádným tajemstvím, že často existuje mezi resorty nevráživost.

To je přirozený resortismus, který má na

našem území dlouholetou tradici, dá se říci, že už od Josefa II.

Jak tento resortismus prolomit?

To mohu ilustrovat na svých pracovních zkušenostech. Když jsem zpracovával územně plánovací dokumentaci velkých územních celků, sešlo se nad ní okolo patnácti specialistů, často významných odborníků. Sedli jsme si společně za stůl, a tak dlouho jsme se dohadovali, až jsme dospěli k rozumnému kompromisnímu řešení. Potom jsme neměli problémy. V okamžiku, kdy se k dokumentaci začaly vyjadřovat jednotlivé dotčené orgány, mající třeba jiné zájmy, došlo ke konfliktu. Dotčené orgány jsou často pod vlivem různých technických, zemědělských, lesnických a jiných lobby a nemají zpravidla odvahu se vzepřít zavedeným postupům.

Nepomohlo by, kdyby na úrovni krajů byly založeny plánovací úřady, které by se zabývaly koordinací a které by také mohly zpracovávat příslušnou dokumentaci?

Nemyslím si – takový úřad by se zřejmě dostal do pozice „Krajského útvaru hlavního architekta“. Pokud by nebyl orgánem státní správy, byl by prakticky bezmocný. Oddělení státní správy od koncepčních pracovníků je v podstatě správné, je ale nutno hledat nové způsoby práce a nové způsoby dosahování konsensu mezi oběma „stranami barikády“.

Jirko, děkujeme za rozhovor

*Připravili: Josef Markvart
& Lubor Fridrich*